

POTŘEBUJEME CÍRKEV?

BRATR JOHN Z TAIZÉ

Jsou tomu už dvě tisíciletí, co Ježíš Nazaretský putoval po palestinských cestách, zájem našich současníků však vzbuzuje i nadále. Ať už jej chápeme jako moudrého učitele, zvěstovatele očištěného náboženství s pevnými kořeny v srdci či jako společenského vizionáře, hlásajícího svět, v němž panuje sounáležitost – tento muž, který byl během svého života prakticky neznámý, vykázaný do odlehlé provincie římské říše, promlouvá dodnes, a to i k těm, kdo prohlašují, že v Boha nevěří. Skutečnost, že jeho krátká životní dráha skončila hanebnou a násilnou smrtí, nepoškodila jeho pověst ani v nejmenším: má tak své místo vedle těch, kteří od Sokrata po Mahátmu Gándhího a Martina Luthera Kinga statečně – a snad i zbytečně? – usilovali o lepší svět. Je však potřeba přiznat, že stejné úcty nepožívá instituce, která si činí nárok na dědictví historického Ježíše, totiž křesťanská církev. Po staletí ji poskvřňují rozpory, z nichž rozštěpení do různých frakcí je pouze tím nejvíce známým. Často je chápána jako zkamenělina, která leží mimo běh dějin, či – kvůli zákazům, které vydávala – jako nepřítel dynamiky života. Neschází ani kritiky, že se příliš vzdálila perspektivám svého zakladatele. Bonmot Alfreda Loisyho (1857–1940), francouzského katolického teologa, který byl exkomunikován v roce 1908, vyjadřuje rozpoložení mysli, které je dnes běžné: „Ježíš hlásal Království, přišla ale církev!“ Výsledkem je situace, kdy se mnozí domnívají, že mohou či přímo musejí žít křesťanský život bez explicitního odkazu k organizovanému společenství Kristových učedníků. Jejich heslem je „Kristus bez církve“.

Na následujících stránkách chceme platnost tohoto tvrzení prozkoumat. V jakém smyslu je církev pro Ježíšův projekt nezbytná? Nejednalo se o historický omyl? Je její význam pouze relativní, do té míry, v níž podporuje víru jednotlivce svou kolektivní a organizovanou povahou, nebo je podstatná pro obsah této víry? A pokud ano, jak můžeme její význam lépe ozřejmit?

Kořeny skandálu

Začneme tím, že se podíváme na důvody, které lidi vedou k odmítání církve. V jazyce Nového zákona to souvisí s její povahou, charakterizovanou jako *skandalon*, což je termín, který neodpovídá přesně našemu slovu „skandál“. Někdy se samozřejmě opravdové skandály v církvi objevují, například když její představitelé zneužijí církevních financí pro vlastní prospěch či když jsou obviněni z toho, že jsou sexuální predátoři. Takovéto nechvalně proslulé činy veřejnost vždy šokují, neboť jsou v křiklavém rozporu s obsahem víry, kterou jejich pachatelé vyznávají.

Řecké slovo *skandalon* však má význam širší. Znamená doslova „překážku“, něco, co nám leží v cestě a podráždí nám nohy, vychyluje nás ze správného směru, stručně řečeno něco, co nás dezorientuje. Pokud slovo použijeme v kontextu víry, odkazuje k diferencí mezi našimi očekáváními a skutečností, která leží před námi; výsledkem je, že nám předkládá alternativu.

Pokud prozkoumáme všechny texty Nového zákona, které obsahují podstatné jméno *skandalon* či příbuzné sloveso *skandalizó*, nalezneme dvě zjevně odlišná použití, jedno negativní a druhé pozitivní.

Termín za prvé odkazuje k chování neslučitelnému s evangeliem, které může vést k tomu, že se lidé postaví proti víře, vyznávané těmi, kteří se takto chovají. Takovému chování a lidem, kteří se na něm podílejí, je třeba se vyhnout (Ř 14,13; 16,17); jedná se o dílo satanovo (Mt 16,23), ospravedlňující vyloučení z království Božího (Mt 13,41). Bylo by tudíž lepší useknout si tu část těla, která je za podobné činy zodpovědná, než je provést (Mk 9,43–48, Mt 5,29–30; 18,8–9).

Jiný soubor textů však tato slova užívá v souvislosti se samotným Ježíšem a se způsobem jeho života. Je „skandálem“ neboli kamenem úrazu obyvatelům Nazaretu (Mt 13,57), farizeům (Mt 15,12), celému židovskému národu (Ř 9,33), „mnohým“ (Mt 24,10), a dokonce i vlastním učedníkům (Mk 14,27–29, srv. J 6,61). Činí tak především svou potupnou smrtí (1 K 1,23, Ga 5,11). Ježíš to říká výslovně: „Blaze tomu, kdo se nade mnou neuráží“ (Mt 11,6; L 7,23).

Na první pohled je přirozené předpokládat, že jsou tato dvě pojetí „skandálu“ zásadně odlišná. Křesťané koneckonců ztrácejí sympatie druhých a v jejich očích se diskreditují nevěrností evangeliu, kdežto Ježíš znepokojoval svým nečekaným chováním, které se tak lišilo od toho, co se od Božího vyslance očekávalo.

Obě dvě reality však nicméně mají stejný kořen: obě dvě vyplývají ze způsobu, který si Bůh vybral k uskutečnění svého plánu lásky. Namísto proměny světa a odstranění zla úžasnými, mocnými skutky sleduje biblický Bůh stezku, která je mnohem skromnější a nenápadnější. Přistupuje k lidské situaci tak říkajíc zdola; vstupuje do stvoření diskrétně, bez velkého rozruchu a narušení svobody aktérů. Spoléhá přitom na pomalou proměnu zevnitř a nezpůsobuje okázalé převrácení situace.

Právě tato základní Boží volba umožňuje oba druhy skandálu. Právě proto, že Ježíš nepřichází jako triumfující vládce, ale vede život, který je v mnoha ohledech běžný, a především proto, že zlu nečelí užitím lidské moci, znepokojuje ty, kteří očekávali božský zásah, jenž by spektakulárně změnil běh dějin a jejich vlastní životy. Když Ježíš na počátku svého působení uzdravuje, aby naznačil, jak do světa proniká Boží přítomnost, shromažďují se kolem něj zástupy, ale mnoho lidí je relativně rychle zklamáno, že zázraků nepřibývá se zvýšenou frekvencí. V Ježíšově chápání však znamení, která konal, nikdy nebyla účelem sama o sobě; měla lidi přivést k novému způsobu nazírání a k tomu, aby mu důvěřovali. Ty, kteří tohoto kroku nebyli schopni, začala jeho zdánlivá neúčinnost brzo pohoršovat. V nejlepším případě k němu byli lhostejní, ale rozčarování záhy vedlo některé z nich k aktivní opozici.

Právě tato božská pokora, toto Boží odmítnutí násilného řešení je tím, co „negativní skandál“ umožňuje. Ježíš svěřil své poselství svým učedníkům, mužům i ženám se všemi omezeními, charakterizujícími lidskou situaci. Samozřejmě je ujistil o své trvalé podpoře prostřednictvím aktivní přítomnosti svého dechu života (*Breath of life*, viz J 14,15–16,26), a dokonce slíbil, že s nimi bude „až do skonání tohoto věku“ (Mt 28,20). Nikdy ale netvrdil, že promění jejich lidství v něco odlišného, že z nich učiní nadlidi osvobozené od všech nedostatků.

Zastavme se na chvíli, abychom mohli uvážit, jak neuvěřitelnou sázku tato základní volba představuje. Lekce plynoucí z dějin Izraele odvíjejících se po staletí byla jednoznačná: proměna lidské společnosti v království spravedlnosti a míru měla být dílem Božím. Pokud by lidé byli zanecháni svému osudu, i nadále by se plazili v bahnu vlastních rozporů a vzájemného vylučování. Autentická naděje by mohla pramenit pouze z božského zásahu a byla by zcela nezasloužená. Ježíšovi učedníci tento zásah spatřovali v životě, smrti a vzkříšení svého Mistra. Z vnějšího pohledu, očima zaostřenými na ověřitelné následky, však rozvrh zisků a ztrát příliš dobře nevypadal. Muž, známý jako Syn Boží, žil životem vcelku velmi všedním, pokud odhlédneme od několika zázračných uzdravení na odlehlých místech. Jeho vyhlášení

království Božího vyústilo v jeho násilnou smrt; učedníci se rozutekli. Pokud později někteří z nich tvrdili, že nezůstal věznem smrti, nýbrž byl navrácen životu, je nutno přiznat, že tato nová forma jeho přítomnosti se projevila především v přesvědčení jeho následovníků. Dějiny podle všeho pokračovaly ve svém běhu a v patách se jim vlekly všechny možné formy zla. Zdá se, že způsob, jak Bůh jedná, umožňuje, aby zůstalo hodně nejistého, a srdce a mysl si nezískává automaticky. To, co lze nazvat „logikou vtělení“, staví lidi před volbu, která rozhodně není evidentní.

Zrno a kvas

Zamýšlel Bůh působit takto? Měl Ježíš své poslání splnit jinak? Přesvědčivý argument proti tezi, že šlo o selhání, je založen na skutečnosti, že se během svého pozemského života snažil tuto znepokojivou logiku Boží vysvětlit, jak nejlépe mohl. Činil tak především v té části svého učení, kterou většina učenců považuje za nejautentičtější, totiž v podobenstvích. Z evangelií vidíme, že měl Ježíš ve zvyku sdělovat své učení prostřednictvím obrazů převzatých z každodenního života, přičemž usiloval nikoliv o pasivní souhlas s abstraktními pravdami, ale o nové vědomí, o aktivní vnímání toho, co se právě děje. Z obrazů užívaných Ježíšem vybíráme dva klíčové, které nádherně ilustrují tento božský přístup k věcem, jež *skandalon* nejenom umožňuje, nýbrž jej činí prakticky nevyhnutelným.

Prvním z těchto obrazů je *zrno*. Ježíš srovnává příchod Božího království s rozsévatelem, který své zrno rozsívá všude kolem sebe. Pokud padne na úrodnou půdu, stojí zrno u zrodu bohaté úrody (Mk 4,3–9). Anebo jinde: Bůh přichází do světa, aby jej proměnil, tak jako hořčičné semínko: něco, co je sotva viditelné, ale co se nakonec proměňuje v jednu z největších rostlin (Mt 13,31–32). Jiná podobenství proces vysvětlují přesněji. Zrno roste samo od sebe, v určitých fázích; ačkoliv je malinké, je mu vlastní dynamika, která vše proměňuje (Mk 4,26–29). A aby svou úlohu splnilo, musí „padnout do země a zemřít“ (J 12,24): jeho zmizení a zdánlivé selhání jsou paradoxně předpoklady úspěchu.

Tento obraz je spojen s dalším, s obrazem *kvasu*, který potvrzuje jak skrytost Boží činnosti, tak neúprosnost její moci: „Boží království je jako kvas, který žena vmísí do tří měric mouky, až se všechno prokvasí“ (L 13,20–21).

Tato podobenství popisují Boží vstup do světa jako nepatrnou událost, které si skoro nepovšimneme; v lidských očích je takřka ničím. Ale toto „takřka nic“ obsahuje dynamiku, která se zmocňuje prvků světa, aby vytvořila něco nečekaného. Bez rozruchu a přitahování pozornosti k sobě samé dosahuje Boží činnost nevyhnutelně svého cíle (srv. Iz 42,2–4; 55,10–11). A tak drobné semínko vstřebává vše, co vzduch a země nabízejí, aby zrodilo novou a úchvatnou skutečnost – velký strom. Podobně i troška kvásku působí v hromadě těsta a nakonec jeho tvářnost zcela změní. Tyto obrazy popisují autentickou spolupráci mezi dvěma heterogenními prvky, z níž vzchází něco nečekaného a krásného.

Řečeno stručně: Ježíš popisuje své působení jako postupnou proměnu světských skutečností prostřednictvím skryté, vnitřní síly či energie. Je to především síla jeho slova (viz Mk 4,14), neseného jeho Duchem (viz J 6,63); síla, která vchází uchem a působí v srdci. Podobenství navíc předpokládají přítomnost hmoty, která je víceméně rezistentní, a pak také docela dlouhou přechodnou dobu. Obraz hořčičného zrnka odlišuje dvě období, růst stromu a příchod ptáků, kteří se v něm uhnízdí, kdežto v případě kvasu je období pouze jedno; konečný výsledek je však v obou podobenstvích stejný: rozsáhlá a radikální proměna, u jejíhož počátku nestálo – lidskýma očima viděno – skoro nic.

Právě toto „skoro nic“ je příčinou *skandalonu*. Nejprve v Ježíši. Jeho posluchači stáli – tváří v tvář jeho tvrzením na jedné straně a jeho vzezření a činnosti na druhé straně – nevyhnutelně před dilematem: mohl by tento muž, který se zdá být tak nedůležitý, být opravdu Božím vyvoleným, který je poslán, aby vyhlásil zaslíbené Království? Jediná cesta z tohoto dilematu spočívala v aktu víry, kterou dává sám Bůh. Ten umožnil věřícímu proniknout vnějškovým zdáním a rozpoznat pravou identitu toho, jenž byl poslán. „Blaze tobě, Šimone Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj Otec v nebesích“ (Mt 16,17, srv. J 6,44). Pokud k tomuto aktu víry nedojde, jsou lidé „pohoršeni“, a proto „od té chvíle ho mnoho jeho učedníků opustilo a už s ním nechodili“ (J 6,66). Pokud se však uskuteční, zakoření se v naší zemi vskutku Bůh: zrno začíná růst; kvas pracuje skrytě v těstě. Společenství učedníků, jinými slovy muži a ženy, jejichž víra přesahuje zdání a vidí v díle Ježíše Krista Boha, od nynějška vlastní „klíče království nebeského“ (Mt 16,19). Jejich prostřednictvím (a jinak ne) bude mít celé lidstvo přístup k tajemství Boží přítomnosti v srdci stvoření.

Církev poutníků

Jakožto tělo Kristovo a reprezentace vzkříšeného Pána napříč stoletími sleduje společenství věřících nezbytně logiku svého zakladatele. I ono je smíšenou realitou, místem, kde se absolutno Boha střetává s omezeními našeho světa. Základní rozdíl je však v tom, že zatímco Ježíšovo lidství bylo plně podřízeno jeho poslání – nebylo v něm žádné překážky, která by bránila božskému světlu, aby skrze něj zářilo (srv. J 5,30; 6,38) – lidství jeho učedníků se stejné transparentnosti netěší. Naše lidská situace trpí nevyhnutelným hendikepem sebestřednosti: místo abychom se plně otevřeli Zdroji, jsme donekonečna pokoušeni snahou hledat vlastní základy v sobě samých. Ve výsledku je pak lidská část církve charakterizována slabostí, ale zároveň i zranitelností, která trvale riskuje, že se zatvrdí do falešné autonomie či soběstačnosti.

Božská logika, lámaná lidskou situací, tak tedy staví křesťanskou církev před dilema, vyjádřené dvěma typy *skandalonu*, jež jsme zkoumali. Pokud bude církev věrně kráčet ve stopách svého zakladatele, bude kritizována za to, že je nerealistická, nebo jí nepohodlné postavení otřese. Pokud se však na druhou stranu odchýlí od úzké stezky následování Krista a pokusí se „uspět“ podle kritérií okolní společnosti, její viditelnost – a to zejména tehdy, je-li impozantní – bude sloužit pouze k zakrytí její skutečné identity. Pokud církev vloží svou důvěru v to, co vlastní, namísto toho, aby se spolehla na Toho, jehož následuje do neznámé země, jako to učinil Abraham (viz Žd 11,8nn), pokud již nenapodobuje vyhlídku Mojžíšovu, který „Kristovo pohanění pokládal za větší bohatství než všechny poklady Egypta“ (Žd 11,26), přestává být věrným přepisem absolutního Boha v srdci pozemské skutečnosti. Neúčinnost nebo nevěrnost: zdá se, že to jsou sterilní alternativy, s nimiž musí společenství věřících stále zápasit.

Pokud se však na věci podíváme detailněji, uvidíme, že tyto dva způsoby bytí v životě křesťanského lidu vždy existovaly. Vraťme se k obrazu, kterého užíval Ježíš: část těsta dovoluje kvasu evangelia, aby konal svou proměňující práci, kdežto druhá část zůstává více či méně rezistentní. Dělicí linie je neustále v pohybu; posouvá se nejen mezi „církví“ a „světem“, ale i mezi odlišnými částmi společenství, a v konečné analýze bychom ji našli v každém věřícím. Církev braná jako celek stále čelí pokušení nevěry vůči svému zakladateli a zároveň jí neustále otřásá vanutí Ducha, jemuž se běžně říká „obnova“ či „reforma“, jež po ní žádá život, který bude s evangeliem ve větším souladu. Tento rozvoj má v sobě vždy

cosi z velikonočního tajemství: jeho součástí je vždy zemřít pro sebe samotného a pro naše omezené chápání, abychom se mohli znova zrodit, proměnění novostí evangelia.

Pokud je tedy křesťanské společenství nezbytně smíšeným tělem, které je stále na cestách, plyne z toho, že jakýkoliv pokus vyřešit jeho problémy oddělením dezinterpretuje pravou dynamiku jeho existence. Tváří v tvář církvi, která, jak se zdá, příliš snadno nalézá smír s mocnostmi tohoto světa a nevěří snad dostatečně paradoxní síle evangelia, která se lidským očím jeví jako slabost (srv. 1 K 1,18nn), představuje velké pokušení myšlenka, že by bylo lepší nechat masy, které zjevně nevěří, a uchýlit se do malé skupiny lidí se stejným názorem, kteří se zdají být vůči požadavkům evangelia vnímavější. Pokud ale své oči zaměříme na poučení, které nám přinášejí dějiny, uvědomíme si, že dnešní vizionáři jsou zítřejší konformisté, a tak proces dělení pokračuje a vede k rozštěpení Kristových učedníků do houfu sekt, které jsou vůči sobě buď lhostejné, nebo vysloveně nepřátelské. Pokud může být užitečné – a někdy dokonce nezbytné – kvas do jisté míry koncentrovat, aby se zvýšila jeho účinnost, nesmíme zapomínat, že z těsta nesmí být odstraněn, pokud nemá být celý proces zmařen.

V jiném svém podobenství nás Ježíš před takovým jednáním výslovně varuje. Popisuje pole, kde mezi pšenicí roste plevel, a varuje před pokusem oddělit je předčasně, nemá-li se celá práce zkazit. K rozlišení, jehož cílem je roztrídění do kategorií, může dojít až při sklizni, a ani tehdy nebude provedeno lidmi, nýbrž Bohem (viz Mt 13,24nn, srv. 13,47nn).

Znamená to, že musíme prostě tolerovat nesčetné způsoby, jimiž jsou následovníci Krista nevěrní, nebo to dokonce považovat za nevyhnutelný a normální protipól jakéhokoliv pokusu žít podle evangelia? Právě naopak – Ježíš se k tomuto vyjadřuje velmi konkrétně:

Není možné, aby nepřicházela pokušení; běda však tomu, skrze koho přicházejí. Bylo by pro něho lépe, kdyby mu dali na krk mlýnský kámen a uvrhli ho do moře, než aby svedl ke hříchu jednoho z těchto nepatrných. Mějte se na pozoru!

(L 17,1–3, srv. Mt 18,6–7)

Podobně i svatý Pavel vyjadřuje svou nespokojenost s těmi, kteří tvrdí, že pokud může Bůh k dosažení svých cílů užít hříchu, je zlo dovoleno, a někdy je dokonce nezbytné:

A nevede to potom k tomu, co nám někteří pomlouvači připisují, jako bychom říkali: „Čiňme zlo, aby přišlo dobro?“ Ty čeká spravedlivé odsouzení!

(Ř 3,8)

Jsme tedy vyzváni k tomu, abychom zůstali v jádru napětí, které se někdy může ukázat agonií: hledat Boha celou svou silou a zároveň odmítnout distancovat se od těch, kteří kráčeji po stejné stezce, jsou ale pozadu či scházejí na scestí. Jinak riskujeme, že odstraníme všechny skandály, ovšem za cenu skandálu ještě většího, totiž roztržení Ježíšovy suknice nesešivané.

Rozpoznání těla

Vraťme se na začátek. Před dvěma tisíciletími se v Palestině objevil muž s překvapujícím poselstvím. Ohlásil lidu Izraele radostnou zvěst, že událost, kterou očekával již po staletí, se nyní stane: „Přiblížilo se království Boží“ (Mk 1,15). Jinými slovy, Bůh nyní bere věci do vlastních rukou a nabízí lidem společenství s ním, které nevyhnutelně vede ke společenství mezi nimi samotnými, k proměně země v království spravedlnosti a míru.

V Ježíšově chápání se však toto toužebně očekávané Království má objevit způsobem poněkud znepokojujícím. Rozhodně nespadne prostě z nebe již hotové a neodstraní všechny nedokonalosti tohoto světa mávnutím ruky; má se jednat o pomalou proměnu lidské reality zdola nahoru. Bůh tak ukazuje svou úctu k lidské svobodě, neboť si přeje, aby odpověď na jeho volání přišla ze srdcí naplněných důvěrou, která nebudou vystavena žádnému nátlaku. Tato důvěřující odpověď lidského srdce („víra“), která se pak proměňuje ve vnější činy, se stává samotným základem Boží přítomnosti na zemi.

„Čiňte pokání a věřte evangelium“ (Mk 1,15). Proměna světa začíná tam, kde se muži a ženy vydávají na cestu, když v nitru svého srdce zaslechnou vnitřní volání, dívají se za hranice pouhých zdání a rozpoznávají v Ježíši Toho, který byl poslán Bohem. Jeho následováním zaujímají své místo ve společenství učedníků, těch, kteří zůstávají s Ježíšem a kteří jsou v jeho jménu vysíláni k druhým (srv. Mk 3,14).

Po Ježíšově smrti a vzkříšení toto společenství udrželo jeho působení při životě. Pokračovalo v hlásání poselství obnoveného společenství s Bohem i mezi lidmi a anticipovalo je svým životem. Pozváním

posluchačů do tohoto společenství, jejich začleněním prostřednictvím křtu a slavením eucharistie se shromáždění Kristových učedníků (nazývané v Novém zákoně *ekklésia*, církev) stává na zemi zvěstovatelem a jádrem velkého díla Božího. Druhý vatikánský koncil to vyjádřil pregnančně: církev je „svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva“ (*Lumen Gentium* 1).

A zároveň: protože Bůh působí svým Vtělením, není božská přítomnost a činnost ve společenství Kristových učedníků bezprostředně zjevná, nýbrž musí být *rozpoznána*. Ve vztahu k církvi stojí lidé před volbou, která se podobá té, před níž je postavil Ježíš během svého pozemského života, ale i po svém vzkříšení (viz Mt 28,17). Jsou schopni dohlédnout za často protikladná zdání a odhalit Boží dílo? Jazykem svatého Jana (srv. J 6,26,36): dokáží znamení správně interpretovat a uvěřit? V případě církve je však toto rozpoznání mnohem složitější, než tomu bylo u historického Ježíše. Překážka, která bránila vidět v Ježíši Nazaretském Boha, spočívala v jeho lidské bídě. Paradox Boží síly v lidské slabosti je přítomen i v životě církve, často je však překryt jiným vzorcem chování: odmítnutí této slabosti členy církve, včetně jejich vůdců, a tomu odpovídající pokus modelovat křesťanské společenství podle kritérií okolní společnosti.

Tato neschopnost či odmítnutí věřit v Boží moc má krajně vážné následky. V míře, v níž se společenství Kristových učedníků snaží být „úspěšné“ podle lidských měřítek, zatemňuje tvář ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Krista a nahrazuje ji maskou, která je snad výborně udělaná, ale vposledku je neživotná. Výsledkem je, že zklame ty, kteří přicházejí pro Kristem přislíbenou živou vodu, a vyvolává v nich lhostejnost či touhu utéci. Zároveň se však stává přitažlivější pro ty, kteří hledají něco jiného než evangelium, například ospravedlnění určitého způsobu života, obranu národa nebo civilizace. Lidé se samozřejmě na Krista obracejí z mnoha různých důvodů a neměli by být odmítnuti (srv. J 6,37). Stejně jako během Ježíšova pozemského působení mohou i nyní ti, kteří prvně přišli z důvodu vlastního prospěchu, následně objevit poklad evangelia a uvěřit. Zastánci „křesťanství bez Krista“ nicméně nepomáhají církvi následovat volání, které je jí vlastní, a jít vpřed po oné přímé a úzké stezce svědectví evangelia.

To, že církev často dokáže znovuobjevit své autentické charakteristiky v dobách, kdy je okolní společností odmítána, není náhodné. Jistě to neznamená, že bychom se měli oddávat „perzekučnímu komplexu“, nýbrž že bychom měli rozpoznat, že pronásledování může být někdy milostí, a to v tom, že vzdaluje církev mocnostem tohoto světa a ozřejmuje její identitu se zakladatelem.

Ačkoliv má trvalá očista křesťanského společenství pro jeho poslání zásadní význam, neměli bychom si představovat, že by církev při svém putování dějinami mohla kdy být jednoznačným svědkem Boží přítomnosti. Akt rozpoznání bude vždy nezbytný a vyžaduje, abychom se odvážili jít za hranice zdání, jež jsou často neprůhledná a někdy i odpudivá. A jak tomu bylo v případě Petra (viz Mt 16,15–17) a „dobrého zloděje“ (viz L 23,40–43), může k nám přijít pouze ve formě milosti, nezaslouženého daru jasného zření.

Cesta z labyrintu toho, co nás rozděluje

Pokud tato očista a rozpoznání chybí, začíná se společenství Kristových učedníků nevyhnutelně štěpit. V myslích lidí dochází k osudovému rozporu mezi Kristem, kterého nalézají v Novém zákoně, a jeho Tělem, které vidí kolem sebe. A tento rozpor pak ve vztazích mezi věřícími nabývá viditelné podoby. Abychom se vrátili ke kategoriím použitým v podobenstvích: lidé se snaží odstranit z těsta kvas, aby jej použili jinde, nebo zrno opět vykopat, aby je zaseli v jiné, příznivější půdě. A nebo se snaží vytrhat všechnen plevel a vyhodit jej. Krátce a dobře, představují si, že mohou vytvořit ideální církev založenou na dobré vůli s pomocí prostředků, které mají k dispozici. Ale vzhledem k tomu, že lidská přirozenost je taková, jaká je, končí takovéto pokusy dříve nebo později krachem a proces začíná znova od začátku. Rozštěpení křesťanského lidu pak činí rozpoznání Těla Kristova, onoho nenahraditelného místa, kde dochází ke smíření s Bohem a mezi lidmi, ještě obtížnějším, než tomu bylo dříve.

Výsledky tohoto procesu, který probíhá v křesťanském prostředí již po staletí, vidíme všude kolem sebe. Nejde zde o to postavit historii na pranýř a kritizovat ty, kdo tu byli před námi. Bez výhody, kterou nám poskytuje zpětný pohled, byly pro ně jistě v sázce jiné věci. Naším úkolem je spíše žít slovy papeže Jana XXIII., která často citoval bratr Roger, zakladatel komunity v Taizé: „Nebudeme se snažit zjistit, kdo se mýlil a kdo měl pravdu, neboť zodpovědnost sdílíme; řekneme prostě: usmířme se!“ V našem století toto usmíření začíná nevyhnutelně znovuobjevením reality církve a pevným rozhodnutím nechat za sebou jednu provždy všechny ty malicherné rozmíšky, které slouží pouze k podepření úzce pojaté identity na úkor druhých.

Abych nyní odpověděl na otázku z úvodu: ano, potřebujeme církev, neboť právě v ní se kvas evangelia setkává s lidským těstem v celé jeho neprůhlednosti. Rozhodně se nejedná o historický omyl,

o politováníhodnou alternativu Božího království; církev je naopak místem, kde se toto Království uskutečňuje způsobem zcela realistickým, neboť bere v potaz lidi v jejich ubohosti i v jejich velikosti. Cesta ke skutečnému životu neprochází skrze ideálního, netělesného Krista, který je přístupný pouze historické rekonstrukci, nýbrž skrze „Krista společenství“, živého a tajemného, jinými slovy Krista, který prochází staletými prostřednictvím společenství žen a mužů kráčejících v jeho stopách. Jakkoliv může být obtížné si to představit, pouze prostřednictvím tohoto společenství s ním můžeme navázat živoucí vztah, jinak jej nikdy nenalezneme.

Rozpoznání Kristova tajemství přítomného v jeho církvi jde ruku v ruce se závazkem učinit z křesťanského společenství místo, kde toto tajemství bude zářit ještě jasněji. A začít musíme nezbytně sami u sebe. Čím více se držíme stezky evangelia a zanecháváme za sebou všechny pokusy dobýt vítězství pro svou věc pomocí prostředků tohoto světa, tím více odstraňujeme z církve nánosy lidského „zkrášlování“, které ji činí nerozpoznatelnou, a obnovujeme tak její autentickou krásu, „bez poskvrny, vrásky a čehokoli podobného“ (Ef 5,27).

Nové vědomí skutečnosti církve ve všech jejích rozměrech, jinými slovy rozpoznání Těla Kristova, je dnes nezbytnou podmínkou budoucnosti křesťanské víry. Velká zásluha ekumenického hnutí minulého století spočívá v tom, že vedlo k tomuto objevu. Předtím lidé zhusta ztotožňovali církev Boží s vlastní denominací a vykazovali jiné věřící do temnot zapomnění, či dokonce opovržení, případně byl význam viditelného společenství všech křesťanů umenšován, neboť se kladl důraz na osobní víru či přinejlepším na křesťanský život v rámci malé skupiny nebo sboru. Jednota a všeobecnost církve byly chápány buď jako čistě viditelné, jinými slovy určené zcela sociologickými (sic!) a právními strukturami, uspořádávajícími část křesťanského lidu, nebo jako čistě neviditelné, přístupné pouze Bohu samotnému. A v obou případech byla církev pojímána staticky, jako již hotová skutečnost.

Logika Vtělení, načrtnutá na těchto stránkách, nám dovoluje pochopit hranice této perspektivy. Podobně jako život zakladatele církve, není křesťanské společenství, jak je můžeme poznat ze stránek Nového zákona, vůbec neviditelné: je tvořeno masem a krví žen a mužů, které spojilo šíření radostné zvěsti, kteří žili společným životem v srdci lidských dějin. Zároveň však empirická skutečnost církve, která je nezbytně neúplná a porušená množstvím rozporů a rozdílností, neodpovídá zcela její nejhlubší identitě, což je jakási „pracovní nabídka univerzálního společenství v Bohu“ (viz *Short Writings from*

Taizé, 3). Tuto identitu lze rozpoznat pouze očima víry, které vidí za často klamnými zdáními v lidské bídě Boží dílo.

Tento způsob pohledu vidí všechno tak říkajíc z perspektivy naplnění v Bohu. Umožňuje lidem, kteří jsou stále ještě na cestě, zahlédnout velký keř plný ptáků a pochopit, že je totožný s nepatrným hořčičným semínkem. Chápe církev jako univerzální společenství, které se neustále uskutečňuje (viz Ef 4,16).

Co se týče křesťanů v plné shodě se Svatým stolcem v Římě, znamenal Druhý vatikánský koncil (1962–1965) v tomto ohledu značný přelom, zejména v konstituci *Lumen Gentium*. V poreformační katolické teologii byla až do té doby církev Kristova prakticky ztotožněna s církví římskokatolickou. V tomto dokumentu však čteme, že ačkoliv je církev „ustavená a uspořádaná na zemi jako společnost, subsistuje (*subsistit*, uskutečňuje se) v katolické církvi a je řízena Petrovým nástupcem a biskupy ve společenství s ním“ (neboť církev nemůže být čistě neviditelná či budoucí skutečnost a s jejími vlastními počátky ji spojuje opravdová kontinuita, zejména prostřednictvím duchovenstva a svátostí), „i mimo její organismus je mnoho prvků posvěcení a pravdy“, což činí pohyb k větší jednotě příkazem (*Lumen gentium* 8). Tato slova, jež jsou až příliš často interpretována tím nejrozpornějším způsobem, a to za spoluúčasti nedostatečně informovaných masových médií, která z kontroverzí žijí, jsou ve skutečnosti chartou „eklesiologie společenství“, která líčí křesťany tak, že jsou již spojeni rozličnými stupni společenství. Takováto vize chápe církev jako složitou, neustále se vyvíjející skutečnost, tajemství víry, které je v poslední analýze totožné s tajemstvím Kristovým.

Tato změna či obrat perspektivy je nezbytným krokem k tomu, abychom skandál našich rozdělení zanechali za sebou. Ozřejmí se to, když se zamyslíme nad *skandalon* par excellence, totiž Kristovým křížem. Kříž je kamenem úrazu ve dvojitě slova smyslu, jak jsme se tomu již věnovali: dokládá nepředstavitelnou slabost Boží („ať zachrání sám sebe, je-li Mesiáš, ten vyvolený Boží“ – L 23,35) a zároveň neschopnost Božího lidu rozpoznat den jeho příchodu (L 19,44) a plně uskutečnit své povolání („Ukřižuj ho! Nemáme krále, jen císaře“ – J 19,15). Ale právě v místě tohoto dvojnásobného *skandalon* se Bůh stává zcela přítomným, v samotném nitru lidských dějin poznamenaných zlem. Pro ty, kteří dokáží vidět, se toto místo poznamenané prokletím (viz Ga 3,13) stává pramenem života a jednoty, jedinou bránou, která otevírá zmrtvýchvstání.

A podobně pouze tehdy, když dokážeme v křesťanské církvi v celém jejím rozsahu rozpoznat celého Krista (*totus Christus*), „Krista společenství“, který sám sebe sděluje napříč staletími, nalezneme klíč, který nám umožní přechod od zimy našich rozporností k jaru usmíření, nám i celému světu. Potřebujeme církev? Ano, protože v konečném důsledku poskytuje jediný přístup k tajemství Boha učiněného tělem, aby přitáhl všechny k sobě (J 12,32). Pokud se, podobně jako její Pán, může zdát být „kamenem úrazu a skálou pádu“, pak je tento kámen „kamenem úhelným“ Božího příbytku mezi smrtelníky. Naším úkolem pak je, abychom v pevném spojení s Kristem byli živými kameny a všichni dohromady vytvořili duchovní dům, kde se může odehrávat bohoslužba Bohu libá (1 Pt 2,4–10). Kontemplací Krista přítomného v jeho Těle, zmrtvýchvstalého, ale se stále patrnými znaky utrpení, se staneme tímto tělem ještě opravdověji; staneme se místem, kde se vesmír otevírá oslnivému tajemství Boha.

Brother John: *Do We Need the Church?* Short Writings from Taizé 6. c Ateliers et Preses de Taizé, 71250 Taizé, France, přeložil Štěpán Káňa. Český překlad vyšel v časopise *Církevní dějiny* 3/2009 (CDK Brno).

Bratr John z Taizé pochází z Philadelphie, do komunity vstoupil v roce 1974. Věnuje se výkladům bible, jeho knihy se týkají především Nového zákona.